

відповідати власним уявленням про ідеал). На формування, розвитку самооцінки впливає низка чинників: провідна діяльність, яка змінюється з віком особистості; ступінь її успішності; характер спілкування з найближчим оточенням, відчуття підтримки, захищеності; фізичні дані, а саме: зріст, фізична сила, наявність чи відсутність фізичних недоліків. Проте, слід зазначити, що і самооцінка має вплив на діяльність, спілкування, поведінку людини [3].

Самооцінка – результат тривалого процесу, який відбувається під впливом різноманітних детермінант і не припиняється впродовж усього життя людини. Самооцінка не лише залежить від оточення особистості, її стилю спілкування, успіхів у діяльності, а й впливає на всі сфери життя дитини, корегує її поведінку.

Список використаних джерел:

1. Берегова Н.П. Психологічні особливості самооцінки дітей старшого дошкільного віку / Н.П. Берегова, О.К. Степанюк, І.М. Кушнір // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. – ХНУ, 2020. – С. 30-34.
2. Гончаровська Г.Ф. Соціально-психологічні чинники становлення самооцінки дитини дошкільного віку / Г.Ф. Гончаровська // Проблеми сучасної психології. – 2010. – № 8. – С. 200–208.
3. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. – Т.: Навчальна книга. – Богдан, 2006. – 112 с.
4. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. – К.: Стило, 2000. – 336 с.

Манжос В.О.

студентка,

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ДО МАТЕРІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тривалий час науковці вважали, що цінність матері для дитини визначається насамперед її здатністю забезпечувати необхідні потреби малюка. Таким чином, немовля неначе відчуває міцний зв'язок з

людиною, яка дає їй їжу – найбільш необхідну для її виживання. Прив'язаність вважалася вторинною потребою після голоду. Хибність цієї думки довів Гаррі Гарлоу, попри безумовну важливість первинних життєвих потреб, є ще прив'язаність до матері, як н від'ємний елемент подальшого гармонійного розвитку дитини.

Засновником теорії прив'язаності вважається психолог Джон Боулбі. Він визначав прив'язаність як глибокий емоційний зв'язок з матір'ю, пошук контакту і близькості з нею, який дає беззахисній дитині необхідне відчуття безпеки. Основні положення теорії прив'язаності, заснованої Джоном Боулбі, торкаються досвіду стосунків, отриманого у ранньому дитинстві. Ці стосунки найбільше залежать від характеру прив'язаності до матері. Емоційну прив'язаність вчені також визначають як прагнення до емоційної близькості з іншою людиною й до збереження цієї близькості впродовж життя. Для дітей – це важлива потреба, адже вона дає можливість розвивати базову довіру до світу і позитивну самооцінку. Якщо раніше дорослі сприймали плач малюка, залишеного на самоті, як спробу маніпулювати дорослими, то тепер стає зрозумілим, що так дитина спілкується з дорослими, виражаючи свої найсильніші емоції. Якщо малюк плаче, це означає, що йому або боляче, або дуже страшно і матір повинна негайно реагувати на потребу дитини. Джон Боулбі називає природу емоційної прив'язаності інстинктивною, вродженою. Емоційна прив'язаність дитини до матері формується завдяки активності систем керування поведінкою, у яких прогнозованим результатом є близький емоційний контакт із нею [2].

Першим дослідником, що на практиці підтвердив теорію Джона Боулбі, стала Мері Ейнсворт. Вона розробила й застосувала метод дослідження прив'язаності, відомий як «ситуація з незнайомим дорослим». Згідно досліджень Мері Ейнсворт, можна виокремити такі типи прив'язаності:

- надійна прив'язаність – дитина здійснює активну дослідницьку діяльність у незнайомих обставинах, використовуючи матір як «базу»; демонструє обережне, але відверте ставлення до незнайомого дорослого, готовність до взаємодії з ним;

- уникливий тип прив'язаності – дитина грається, як правило, сама, не вступає у контакт із матір'ю, пасивна в новій ситуації; пасивно або занадто довірливо реагує на незнайому дорослу людину; не проявляє зовні незадоволеності з приводу короткотривалого розлучення із матір'ю і не радіє у випадку її повернення.

– у разі тривожно-амбівалентного типу прив'язаності дитина намагається повністю привернути до себе увагу матері в незнайомій ситуації, демонструє негативну емоційну реакцію у випадку наближення незнайомої дорослої людини, відчуває безпорадність у разі відсутності матері, радість та агресію одночасно після її повернення [3].

Дитині, в якій не сформувалася емоційна прив'язаність, будуть притаманні:

1. Страх, породжений невпевненістю у собі, комплекс неповноцінності.
2. Несправедливі звинувачення, приниження.
3. Нервові напруження, стреси.
4. Самотність [3].

Постійно втрачаючи зв'язки з близькими людьми, дитина втрачає й здатність прив'язуватися. З цього приводу Джон Боулбі зазначив, що позбавлені любові особистості використовують інших людей лише у власних корисливих цілях, їм важко побудувати з іншою людиною стосунки [1].

Прив'язаність багато в чому залежить від поведінки матері. У дітей, чий потреби в любові та зв'язку не задовольняються матір'ю, уся внутрішня енергія йде на боротьбу з тривогою та пристосування до пошуку емоційного тепла в умовах його «жорсткого дефіциту». Саме тому механізмами сталого розвитку сім'ї, її життєдіяльності є зміцнення чи встановлення прив'язаності до матері та гарантування якості міжособистісних стосунків дитини і матері [1].

Гордон Ньюфелд розробив модель теорії прив'язаності. Його модель має чітке та глибоке застосування у вихованні та навчанні. Також ним було введено поняття «альфа-залежний», що розкриває сутність такого поняття як булінг, а також пояснює причину збільшення важковиховуваних альфа-дітей. Модель прив'язаності Гордона Ньюфелда включає в себе 6 рівнів. Протягом першого року життя дитина зберігає близькі стосунки з матір'ю через фізичний контакт: дитина бачить її обличчя, чує голос, відчуває дотик, запах. На другому році життя дитина прив'язується через схожість з матір'ю. Це двигун формування мовлення – дитина старается повторювати слова, які чує від матері. Протягом третього року життя дитина усвідомлює, що найкращий спосіб зберегти близькі стосунки з матір'ю – це володіти нею. Якщо прив'язаність сформована – дитина говорить «моя мама», «мій тато». На четвертому році життя дитина хоче бути особливою і

важливою для своєї матері, оскільки зараз вона усвідомлює для себе, хто їй дорогий і близький. Якщо присутні умови для посилення прив'язаності, лімбічна система задіюється і протягом п'ятого року дитина вчиться проявляти свою любов різними способами. Якщо до шестирічного віку сформувалася прив'язаність – надалі дитина розпочне ділитися з батьками своїм внутрішнім світом. Для того, щоб ми могли виховувати дітей так, як ми хочемо, вони повинні мати глибоку прив'язаність до нас, оскільки, з кожним новим рівнем з'являється все більше простору для розвитку індивідуальності [3].

Прив'язаність є лоном, в якому формується психологічне дозрівання. Воно виконує роль захисту від зовнішнього стресу та створює простір для формування особистості. Коли дитина досягає підліткового віку, їй не потрібно протистояти старшому поколінню, оскільки вона має глибоку емоційну прив'язаність до матері, яка залишає дитині достатньо простору, щоб вона могла стати окремою особистістю. Кожен рівень прив'язаності поступово переходить з одного в інший – згідно віку дитини: відчуття; наслідування; приналежність, лояльність; відчуття важливості для інших; любов; відчуття, що тебе підтримують [3].

В результаті теоретичного аналізу було з'ясовано наступне. Прив'язаність дитини до матері – це двосторонній процес, у результаті якого формується готовність емоційно реагувати на матір та її образ, а також перша соціальна поведінка, адресована їй, яка потім виступає як базова соціальна установка відносно матері, що виявляється надалі в інших соціальних контактах. Таким чином, прив'язаність виступає і першим етапом соціалізації, і чинником, що впливає на успішність цього процесу.

Отже, дитина не може повноцінно розвиватися без сформованої емоційної прив'язаності до матері. Середовищем, де формується емоційна прив'язаність, є сім'я, поза сім'єю встановити її досить складно. Майбутній розвиток дитини, її фізичне та психічне здоров'я, самооцінка, здатність утворювати повноцінні соціальні зв'язки створити гармонійну сім'ю – усе це та багато іншого залежить від поведінки матері щодо дитини в її ранньому віці.

Список використаних джерел:

1. Боулби Дж. Создание и разрушение эмоциональных связей / Пер. с англ. В.В. Старовойтова. – 2-е изд. – М.: Академический Проект, 2004. – 232 с.

2. Боулби Дж. Привязанность / Пер. с англ. Н.Г. Григорьевой и Г.В. Бурменской. – М.: Гардарики, 289 с.

3. Ньюфелд Г., Матэ Г. Не упускайте своих детей. Почему родители должны быть важнее, чем ровесники. – Изд. Ресурс, 2012. – 384 с.

Юрченко В.В.

*здобувач ступеня доктора філософії,
Національна академія внутрішніх справ;
прокурор,*

Липовецький відділ

Немирівської місцевої прокуратури Вінницької області

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ТАКТИКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ ПРОКУРОРОМ

Відповідно до частини 1 статті 240 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1].

Враховуючи досвід процесуального керівництва досудовим розслідування кримінальних правопорушень, варто зазначити, що вказана процесуальна дія має неабияке важливе значення для документування та уточнення відомостей під час слідства та на даний час дізнання.

Психологічна особливість слідчого експерименту полягає в тому, що при його проведенні відтворюється, моделюється ситуація, яка уявляється суб'єктом його проведення чи описана будь-ким (потерпілим, підозрюваним, свідком), і здійснюються завчасно визначені дослідні дії.

Відтворюючи події, які були в минулому необхідно точно зафіксувати відповідну обстановку і умови, встановити: чи була можливість конкретному потерпілому, свідку, підозрюваному бачити, розрізнити і впізнавати певні предмети, їхні форми, розміри, колір за даних умов їх віддаленості освітлення, кута зору, чи можливо здійснити